

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) [www. economy.nayka.com.ua](http://www.economy.nayka.com.ua) | № 3, 2021 | 25.03.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.3.78](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.3.78)

УДК 330.3

*О. М. Кліменко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічної політики,
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
ORCID ID: 0000-0002-2573-9333*

ВНУТРІШНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

*О. Klimenko
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economic
Theory and Economic Policy, S. Kuznets HNEU*

DOMESTIC INVESTMENTS AS A STRATEGIC DIRECTION OF UKRAINE'S ECONOMIC POLICY

В статті запропоновано розглянути необхідність переносу акцентів на внутрішні інвестиції з зовнішнього іноземного інвестування як основного засобу виводу України на європейський рівень соціально-економічного розвитку. Показано залежність успішності вітчизняної економічної політики від залучення іноземних зовнішніх та внутрішніх інвестицій в економічний кругообіг. За допомогою економічного мультиплікативного ефекту аргументовано, що при всіх позитивних сторонах вже активно працюючих в країні корпорацій з іноземними інвестиціями їх поведінка зостається непередбаченою, особливо в нестабільних умовах при погіршенні інвестиційного клімату, в той час як внутрішні інвестиції при будь-яких зміненнях умов зостануться в національній економіці. Представлено взаємозв'язок та рівнозначність внутрішнього та зовнішнього інвестування для сталого економічного зростання, а також наявність загальних чинників перешкоди та прискорення для обох видів інвестування. Надано схему-модель найбільш оптимальних для України видів внутрішніх інвестицій, в якій виведено чільні чинники, що перешкоджають внутрішнім інвестиціям країни та прискорюють їх. В схемі-моделі пояснена дія впливу щонайперших чинників перешкодження та загроз для успішного внутрішнього інвестування. Проаналізовано один з наданих у схемі-моделі оптимальних видів внутрішнього інвестування, а саме: внутрішні інвестиції за рахунок накопичень домогосподарств. Обґрунтовано взаємозалежність між внутрішніми інвестиціями та бідністю населення України с позиції того, що нагромадження населення є підставою для значних внутрішніх інвестицій. Наведено таблицю доходів та витрат домогосподарств України в динаміці за три роки, поквартально, виведено сальдо доходів та витрат домогосподарств. Показано, що соціальна проблема бідності є першочерговою в економічній політиці України та затягування її вирішення приведе до незворотних наслідків втрати якості людського інтелектуального капіталу. Оскільки в даному дослідженні відносно детально розглянуто внутрішні інвестиції за рахунок накопичень домогосподарств, розвідки планується продовжити дослідженням внутрішніх інвестицій за рахунок держави.

The article proposes to consider the need to shift the emphasis on domestic investment from foreign investment as the main means of bringing Ukraine to the European level of socio-economic development. The dependence of the success of domestic economic policy on the attraction of foreign external and domestic investment in the economic circulation is shown. With the help of economic multiplier effect it is argued that with all the positive aspects of corporations already active in the country with foreign investment, their behavior remains unpredictable, especially in unstable conditions with deteriorating investment climate, while domestic investment in any change in conditions will remain in the national economy. The relationship and equivalence of domestic and foreign investment for sustainable economic growth, as well as the presence of common barriers and accelerations for both types of investment are presented. A scheme-model of the most optimal types of domestic investments for Ukraine is given, in which the main factors that hinder the country's domestic investments and accelerate them are derived. The scheme-model explains the effect of the most important factors of obstacles and threats to successful domestic investment. One of the optimal types of domestic investment provided in the scheme-model is analyzed, namely: domestic investments due to household savings. The interdependence between domestic investment and poverty of the population of Ukraine is substantiated from the standpoint that the accumulation of the population is the basis for significant domestic investment. The table of incomes and expenses of households of Ukraine in dynamics for three years, quarterly, the balance of incomes and expenses of households is resulted. It is shown that the social problem of poverty is a priority in the economic policy of Ukraine and delaying its solution will lead to irreversible consequences of the loss of quality of human intellectual capital. As this study examines domestic investment due to household savings in relatively detail, it is planned to continue the study of domestic investment through the state.

Ключові слова: внутрішні інвестиції; економічна політика; бідність; економічне зростання; нагромадження домогосподарств.

Key words: domestic investment; economic policy; poverty; economic growth; household accumulation.

Постановка проблеми. Економічна політика уряду України забезпечує державне регулювання економіки, реалізує економічні функції держави та являє собою структурований та цілеспрямований процес впровадження інтересів суспільства в економіку країни. Необхідність втручання держави в економіку в тій чи іншій мірі прийнята усіма сучасними економічними науковими теоріями, школами та напрямками. Тому важливість проведення державою успішної економічної політики не підлягає сумніву. Одним з найголовніших важелів економіки є інвестиції. Інвестиційний процес має бути безперервним, результативним, ефективним, чим і забезпечуватиме економічне зростання та, в довгостроковій перспективі, сталий розвиток держави. Тому дослідження процесу інвестування в економіку України є актуальними, особливо в часи політичних, економічних, загальносвітових негараздів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інвестиції та проблеми, що виникають в інвестиційному процесі досліджуються вітчизняними та зарубіжними вченими досить активно. Серед них Г. Башнянин, А. Гальчинський, В. Фомішина, Т. Хачатуров та інші. Так, здається цікавим дослідження С. А. Харчук стосовно відзначення іноземних інвестицій як фактору впливу на темпи економічного зростання країни [7]. В умовах посилення євроінтеграційних процесів розглядають важливі фіскальні важелі покращення інвестиційного клімату України В. Фомішина та І. Вольвач [6]. Слід сказати, що в багатьох наукових публікаціях відмічається важливість як зовнішніх, так і внутрішніх інвестицій для економічного зростання України, але все ж здається доцільним підкреслити взаємозв'язок та рівнозначність внутрішнього та зовнішнього інвестування для сталого економічного зростання нашої країни, приділити уваги важливості та необхідності стимулювання та розвитку внутрішніх інвестицій та навіть перенести стратегічні акценти економічної політики на внутрішні інвестиції. Також мало хто з вітчизняних вчених пов'язує внутрішні інвестиції з соціальними, психологічними проблемами. В той же час, світові економісти вже давно стурбовані важливістю для сучасного суспільства, особливо країн, що розвиваються, наявністю серйозних соціальних проблем бідності [5]. Поєднання реальних чинників економічного, соціального, політичного, інтеграційного, психологічного характеру здається важливим для сучасних прикладних досліджень стосовно економічної політики та її стратегічно важливого напрямку – внутрішнього інвестування.

Постановка завдання. Обґрунтування необхідності виділення внутрішніх інвестицій як стратегічного напрямку в економічній політиці України. Визначення взаємозалежності на прикладі проблеми бідності між соціально-психологічними проблемами держави та внутрішніми інвестиціями. Наголошення першочерговості вирішення проблеми бідності в Україні для збереження якості інтелектуального капіталу країни як головного інвестиційного чинника.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна економічна політика направлена на реалізацію стратегії соціально-економічного розвитку, що поступово та наполегливо формується з щорічного економічного зростання. Економічне зростання неможливе без інвестування в економіку. Але на сьогоднішній час основний акцент перепадає на зовнішні інвестиції з іноземним капіталом. Більшість сучасних політиків, багато науковців та практиків вважають іноземні інвестиції єдино можливим варіантом підштовхування української економіки та виводу вітчизняного господарства на новітній рівень з високою ефективністю виробництва. Безумовно, іноземні інвестиції бажані, корисні та дуже потрібні Україні. Дійсно, зовнішні інвестиції з іноземним капіталом мають велике значення для української економіки, їх потрібно залучати та розвивати цей напрямок інвестування. Але здається нераціональним покладатися більшою мірою на іноземний капітал. Іноземне інвестування супроводжують багато чинників проблематичного характеру, як позитивних, так і маючих перешкоди [2]. До того ж, навіть успішно залучені та активно працюючі іноземні інвестиції при погіршенні фінансової інфраструктури та взагалі інвестиційного клімату можуть легко покинути країну та перенести бізнес в більш привабливі умови. Практика іноземного інвестування як раз продемонструвала подібну поведінку зовнішніх інвесторів після світової фінансової кризи та в сучасному періоді пандемії. Звісний в економіці ефект мультиплікатору працює в обидві сторони. При залученні інвестицій мультиплікативний ефект здатен підняти економіку в рази більше, чим вкладено інвестицій. В той же час, якщо інвестиції покидають вітчизняний ринок, мультиплікатори теж працюють, та збільшують втрати теж в декілька раз. Економіка країни, особливо в період реформування та пошуку гідного шляху розвитку, має спиратися на стійку довгострокову стратегічну програму та будувати грамотну економічну політику без коливань та криз. В той же час, якщо в країні створити постійно сприятливі умови для реалізації проектів вітчизняних компаній, то внутрішній інвестиційний ринок України буде розвиватися незалежно від світової кон'юнктури та не буде таким схильним до рішень зовнішніх інвесторів. Інвестиції залишаться всередині країни і будуть працювати на національну економіку, з тим же мультиплікативним ефектом.

Тому внутрішнє інвестування як найактивніший елемент економічного зростання набуває все більше прихильників. Слід сказати, що сьогоднішня ринкова ситуація, яка склалася в Україні, потребує створення придатних умов і для зовнішніх, і для внутрішніх інвестицій. Рисунок 1 відображає рівнозначність внутрішнього та зовнішнього інвестування для сталого соціально-економічного розвитку.

Рис. 1. Взаємозв'язок та рівнозначність внутрішнього та зовнішнього інвестування для сталого соціально-економічного розвитку

Отже, державі варто приділити більше уваги надійним внутрішнім капіталовкладенням. Але тоді, за детальнішого розгляду, теж слід диференціювати внутрішні інвестиції з метою створення умов «саме тих і саме тим». Наступного часу для України найбільш оптимальними здаються три типи внутрішніх інвестицій. Це державні інвестиції, інвестиції за рахунок накопичень громадян і бізнес-інвестиції, тобто з макроекономічного погляду це інвестиції великого бізнесу. Кожен з цих типів інвестицій має свої чинники переваг та перешкод, але є і загальні. На рисунку 2 представлено складену схему-модель, де відмічені ті чинники, які, на думку автора, є важливішими та значимими серед чинників перешкоди та прискорення внутрішнього інвестування.

Рис. 2. Схема-модель чинників перешкоди та прискорення внутрішнього інвестування

Так, чинники, які заважають поширенню внутрішніх інвестицій – це і економічні, і політичні, і соціальні, і навіть психологічні. Розширений та упорядкований реєстр чинників перешкоди внутрішнім інвестиціям будь-якого виду потребує окремого глибокого та досконалого дослідження. В даному дослідженні представлено найбільш тривожні, ті, що потребують невідкладного вирішення проблеми. Доцільно до таких чинників віднести недостатній захист прав власності. Так, у вітчизняному бізнесі доволі жорстко віднімаються ідеї, творчі розробки, розрахунки бізнес-планування тощо. Найчастіше такі недоброчесні відносини практикуються у сферах інтелектуального бізнесу, наприклад, реклами. В Україні досі не розраховано механізм захисту недоброчесних підприємців. На думку адвокатів, аналіз чинного законодавства у сфері інтелектуальної власності дає підстави констатувати його обмеженість, особливо якщо бізнес ведеться за допомогою мережі Інтернет [3]. Але ж, в умовах пандемії практично весь бізнес «переселився» в інтернет, тому перепона у вигляді недостатнього захисту прав власності є суттєвою для внутрішніх інвестицій.

Важливим чинником перешкоди є політична нестабільність в країні. Так, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій регулярно проводить опитування серед підприємців різних сфер та рівнів стосовно ділового клімату в Україні. За результатами опитування (58,3% опитаних підприємців), вагомою перешкодою інвестуванню є несприятлива політична ситуація, під якою розуміють військові дії та пов'язані з ними наслідки для бізнесу. Чинник політичної нестабільності в Україні присутній вже шість років поспіль, при чому відсоток підприємців, яким цей фактор заважає розвивати бізнес, поступово зростає.

Наступний важливий чинник перешкоди внутрішньому інвестуванню – висока частка неформальної економіки. Найбільш впливовим цей чинник вважають для наповнення державного бюджету країни, оскільки багато податків з тінювих операцій не поступає до бюджету. Неформальна економіка звужує можливості держави з фінансування інноваційного розвитку, регулювання економіки і соціальної підтримки населення. Домогосподарства теж відчують на своєму добробуті зменшення ефективності фіскальної та монетарної політики держави із зниженням соціальних виплат.

Оскільки накопичення домогосподарств перетворюються у інвестиції за допомогою посередницьких функцій банків, то недовіра, яку населення виражає банкам, теж є важливим чинником.

Нестійка податкова система та нерозвинутий фондовий ринок також віднесемо до найголовніших чинників, що заважають розвитку внутрішніх інвестицій, адже все це знижує як стабільність доходів домогосподарств, так і широту вибору і внутрішніх інвесторів.

Але уповання на внутрішнє інвестування повинне базуватися на детальному обґрунтуванні можливостей країни. Так, державні інвестиції за рахунок бюджету вимагають вільних коштів, що для обмеженого вітчизняного бюджету є практично недосяжним. Великі корпорації для інвестування в економіку мають бути успішними, щоб реалізувати інвестиційні проекти за власні кошти. Цей варіант дуже привабливий, але для нього багато перешкоджаючих чинників, серед яких дуже є серйозні – політична та економічна криза в Україні, втрата багатьох активів в результаті військової агресії на сході країни тощо. Вид внутрішнього інвестування за рахунок корпорацій, безперечно, можна назвати рятівним для України, оскільки внутрішні інвестиції великого бізнесу вирішують багато проблем національної економіки, серед яких і загальне оновлення та модернізація виробничих можливостей, і збільшення експорту, і розширення національного ринку праці тощо. Але самим крупним внутрішнім інвестором може бути населення України. Доречно розглянути перспективи успішності внутрішніх інвестицій за рахунок накопичень домогосподарств.

При стабільній економіці та задовільному добробуту населення частину свого доходу витрачають на споживання, а решту грошей люди накопичують.

В даному дослідженні розглянемо основні проблеми соціальної направленості, такі, що заважають здійсненню цілей економічної політики стосовно внутрішнього інвестування за рахунок накопичення домогосподарств.

В Україні за весь час існування держави сформувалося багато соціальних проблем, які доволі трудно розрішити. Зосереджуючись на тому, що основною метою будь-якої держави є покращення якості життя населення, головними соціальними проблемами вважатимемо ті, що заважають зростанню добробуту населення. В Україні к таким проблемам слід віднести, насамперед, бідність. З одного боку, неможна порівнювати бідність в Україні і, наприклад, в країнах абсолютної бідності, де основна маса населення голодує. Але з іншого, враховуючи вітчизняні інтеграційні імперативи, бідність таки є досить вагомою соціальною проблемою. До того ж, ще важливішою є «проблема в проблемі» – а саме, бідність працюючого населення працездатного віку і труднощі працевлаштування молоді, особливо молодих спеціалістів, що закінчили середні та вищі навчальні заклади.

Найчастіше під бідністю розуміють таке становище, що характеризується нестачею економічних благ для задоволення насущних потреб індивіда або домашнього господарства.

Звернемося до статистики. За даними Державної служби статистики України, майже дві третини українців (65,3%) вважають себе бідними, а ще третина (33,6%) відносить себе не до бідних, але й не до представників середнього класу (подано у травні 2020 року) [8]. А за даними Міністерства соціальної політики України рівень бідності в Україні за підсумками 2020 року зросте до 45% (подано у вересні 2020 року) [9]. Проведене Держслужбою статистики дослідження на підставі вибіркового аналізу умов життя українців у першому півріччі 2020 року показує, що на продовольчі товари та харчування поза домом українці витрачають 48,1% своїх доходів. З'ясувалося, що на непродовольчі товари українці витрачають 29,6% своїх доходів, на оплату різних послуг – 14,1%, на особисте підсобне господарство – 1,3%, на інші цілі – 6,9% [8]. На думку автора, мова йде в основному все ж про відносну бідність, а не абсолютну, коли бракує доходів для забезпечення первинних потреб домогосподарства. Як звісно, відносна бідність характерна для всіх країн світу і породжується соціальним розшаруванням суспільства в державі. Як раз відносна бідність і є порівняльною категорією і означає становище, при якому через нестачу економічних ресурсів підтримка соціально прийнятної способу життя домогосподарства стає неможливим. Для вимірювання відносної бідності використовують оцінний підхід шляхом опитування індивідів, які позиціонують себе як бідні або небідні..

Розглянемо в динаміці доходи та витрати населення України за три роки – з 2018 по 2020 (табл. 1).

Таблиця 1.
Доходи та витрати населення України за 2018–2020 рр. поквартально, в млрд грн

Рік	Квартал	Доходи	Витрати	Сальдо
2018	I	698,7	707,8	- 9,1
	II	791,5	775,5	16
	III	846,0	808,0	38
	IV	912,5	925,1	-12,6
2019	I	814,8	861,5	-46,7
	II	908,0	929,9	-21,9
	III	963,2	961,2	2
	IV	1013,4	1063,0	-46,6
2020	I	874,4	935,5	-61,1
	II	867,5	865,6	1,9
	III	1030,4	1011,9	18,5

(складено за даними [8])

За даними таблиці бачимо, що населення України практично «ледве зводить кінці з кінцями» та навіть попадає у борги. Звісно, ці дані не зовсім відображують ситуацію, яка склалася, тому що подано усереднений результат по всім регіонам країни та не враховано працездатний вік, отримання доходів з-за меж країни тощо. Але, дані таблиці та вищевказані результати стосовно рівня бідності у сумі показують негативне становище в проблемі доходної частини українців.

Зростання якості життя населення є наслідком соціально-економічного розвитку країни та щорічного поступового сталого зростання економіки. Домогосподарства є економічним суб'єктом національного господарства та виконують суттєву економічну функцію продажу економічних ресурсів. Дохід, отриманий на ринку ресурсів, домогосподарства витрачають, тобто вливають в економіку, купуючи товари та послуги. Але частину доходу домогосподарства заощаджують, вилучають деякі кошти з економіки. Ці вилучення потім також попадають в економіку у вигляді інвестицій, формуючи частину ін'єкцій в економічному кругообігу. Цей простіший механізм має працювати безперервно, додаючи доходу і домогосподарствам, і державі.

Але дані, які представлено в таблиці 1, показують, що заощаджувати, накопичувати населенню України ні з чого. До того ж, дослідження Держслужби статистики повідомляють, що 53 % українців майже не мають заощаджень і без роботи їх коштів вистачить менше, ніж на місяць життя.

Заощадження населення країни відіграють в економіці дуже важливу роль, надають можливості акумулювати кошти на всебічні інвестиційні програми. Отже, зменшення заощаджень призводить до обмеження масштабів інвестування та перешкоджає розвитку національного виробництва.

В проблемах соціально-економічного розвитку України бідність населення займає одне з найголовніших місць ще й тому, що бідні домогосподарства не в змозі витрачати достатньо коштів на освіту. А це означає, що у перспективі швидке покращення ситуації з бідністю очікувати навряд чи можливо. В масштабах країни якість людського інтелектуального капіталу знижується, рівень кваліфікації працівників падає, а малоефективна праця не може бути задіяна в сучасному високотехнологічному виробництві. До того ж, через низькі доходи більшість населення обмежені в мобільності і інформованості, що не завжди дозволяє їм скористатися новими можливостями, наприклад, в області зайнятості, підвищення кваліфікації, здобуття більш високих компетентностей. Все це заважає створенню стійкого добробуту домогосподарств.

Ще одна важлива сторона проблеми бідності – це здоров'я нації. Бідне населення практично не використовує оздоровчі та рекреаційні можливості, що позначається на здоров'ї і, як наслідок, на продуктивності праці людей.

Тому можна зробити очевидний висновок, що соціальна проблема бідності призводить до складних економічних наслідків.

Посилення проблеми бідності очікується і за наслідками пандемії корона-вірусу та тривалого «локдауна» не тільки в Україні, а і в усьому світі. Тим паче, для України вихід з пандемічної кризи світові економісти передбачають довшим, ніж в інших країнах Європи. Так, у Програмі розвитку ООН прогнозують, що індекс людського розвитку, найпоширеніший комбінований показник рівня життя, рівня освіти, охорони здоров'я тощо може впасти вперше з 1990 року у більшості країн. Так, глобальний дохід на душу населення впаде на 4%, від 40 до 60 мільйонів людей можуть опинитися за межею бідності. Половина працюючих людей може втратити роботу протягом найближчих декількох місяців, а в цілому вірус може коштувати світовій економіці \$ 10 трлн [1].

Висновки. Отже, аналіз загальних проблем інвестування в Україні, дозволяє зробити обґрунтовані висновки стосовно виділення внутрішніх інвестицій як стратегічного напрямку економічної політики нашої держави. При цьому важливість зовнішнього інвестування не зменшується, приплив іноземного капіталу в країну є необхідним. Але головним джерелом для зростання вітчизняної економіки мають стати капіталовкладення за рахунок внутрішніх резервів. Внутрішніми резервами інвестування виступають держава, корпорації та нагромадження домогосподарств країни. Щоб інвестиції з резервів перейшли в економічний кругообіг, потрібно вирішення соціально-економічних проблем. Зокрема, щоб «запрацювали» інвестиції за рахунок збережень домогосподарств, варто розв'язати проблеми бідності, і в першу чергу, працюючого населення. Визначення того факту, що бідність населення впливає на погіршення якості інтелектуального капіталу країни, що тягне за собою інноваційне (наукове, технологічне, технічне тощо) відставання країни дозволяє зробити висновок про доцільність вважати проблему бідності першочерговою, що потребує найважливішої уваги та скорішої практичної реалізації. Добробут населення, якість інтелектуального капіталу країни є головними чинниками прискорення внутрішнього інвестування.

Здається доцільним подальші розвідки стосовно стратегічних напрямів економічної політики України присвятити дослідженням внутрішнього інвестування за рахунок держави та корпорацій, а також створенню матриці рекомендацій по вирішенню соціальних проблем держави, зокрема, бідності.

Список літератури.

1. Бюлетень "Основні соціально-економічні показники України 2020" http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/infografika/2020/o_soc_ek_pok_Ukr/o_soc_ek_pok_Ukr_2020.pdf Дата звернення: 24.02.2021
2. Кліменко О. М. Інституційні засоби інвестиційної привабливості України / О. М. Кліменко, Н. О. Степаненко // Ефективна економіка. 2019. № 4. [Онлайн] – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6984>. DOI: [10.32702/2307-2105-2019.4.33](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.4.33)

3. Літавський Т. Теоретичні особливості захисту інтелектуальної власності в мережі Інтернет: національний підхід // Юридична газета : всеукраїнське юридичне видання. 2020. № 12 (718). – URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/zahist-iv-u-merezhi-internet-yak-ce-teoretichno-mae-pracyuvati.html>
4. Маркіна І. А. Економічна нерівність: світовий досвід та особливості в Україні [Текст] / І. А. Маркіна, О. В. Калініченко, В. С. Лесюк // Український журнал прикладної економіки. – 2019. – Том 4. – № 3. – С. 172–180. – ISSN 2415-8453.
5. Сен А. Идея справедливости / А. Сен. – М.: Изд-во Института Гайдара; Фонд «Либеральная Миссия», 2016. – 520 с. – ISBN 978-5-93255-457-9 (англ. The Idea of Justice, 2010)
6. Фомішина В. М. Фіскальні важелі формування інвестиційної стратегії України в умовах посилення євроінтеграційних процесів. Адаптація інструментів управління зовнішньоекономічною діяльністю до євроінтеграційних процесів [Коллективна монографія] / В. М. Фомішина, Г. І. Башнянин / За ред. В. М. Фомішиної, І. Ю. Вольвач. Херсон : ХНТУ, 2015. С. 5–25.
7. Харчук С. А. Стан інвестиційної діяльності підприємств України в умовах економічної нестабільності. Економіка та держава. 2020. № 1. С. 66–72. DOI: [10.32702/2306-6806.2020.1.66](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2020.1.66)
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua>
9. Офіційний сайт Інформаційного агентства ЛІГАБізнесІнформ <https://finance.liga.net/personal/novosti/na-chto-ukrainsy-tratyat-bolshe-vsego-gosstat-provel-issledovanie>

References.

1. State Statistics Service of Ukraine (2021), Bulletin “Main socio-economic indicators of Ukraine 2020”, available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/infografika/2020/o_soc_ek_pok_Ukr/o_soc_ek_pok_Ukr_2020.pdf (Accessed 24 February 2021).
2. Klimenko, O. and Stepanenko, N. (2019), “Institutional means for improving investment attractiveness of Ukraine”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 4, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6984>. DOI: [10.32702/2307-2105-2019.4.33](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.4.33)
3. Litavskiy, T. (2020), “Theoretical features of intellectual property protection on the Internet: a national approach”, *Yurydychna gazeta:vseukrainske, yurydychne vydannia*, [Online], vol. 12(718), available at: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/zahist-iv-u-merezhi-internet-yak-ce-teoretichno-mae-pracyuvati.html>
4. Markina, I. Kalinichenko, O. and Lesuk, V. (2019), “Economic inequality: world experience and features in Ukraine”, *Ukrainskiy zurnal prykladnoyi ekonomiky*, vol. 4, pp. 172–180.
5. Sen, A. (2016), *Ideja spravedlivosti [The Idea of Justice]*, Institut Gaydara Fond Liberalna misiya, Moscow, Russia.
6. Fomishyna, V. and Bashnianin, G. (2015), *Fiskal'ni vazheli formuvannia investytsijnoi stratehii Ukrainy v umovakh posylennia ievrointehratsijnykh protsesiv. Adaptatsiia instrumentiv upravlinnia zovnishn'oekonomichnoiu diial'nistiu do ievrointehratsijnykh protsesiv [Fiscal levers of formation of investment strategy of Ukraine in the conditions of strengthening of European integration processes. Adaptation of foreign economic activity management tools to European integration processes]*, HNTU, Kherson, Ukraine.
7. Kharchuk, S. (2020), “State of investment activity of enterprises of Ukraine in conditions of economic instability”, *Ekonomika ta derzhava*, vol. 1, pp. 66–72. DOI: [10.32702/2306-6806.2020.1.66](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2020.1.66)
8. The official site of the State Statistics Service of Ukraine (2021), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 02 February 2021).
9. The official site of the Information Agency LIGABusinessInform (2021), <https://finance.liga.net/personal/novosti/na-chto-ukrainsy-tratyat-bolshe-vsego-gosstat-provel-issledovanie> (Accessed 30 January 2021).

Стаття надійшла до редакції 14.03.2021 р.